

O‘YINLI DARSLAR ASOSIDA BILIMLARNI O‘ZLASHTIRISH JARAYONINI DIAGNOSTIKA QILISHNING ILMIY-METODIK ASOSLARI

Barchinoy Bahronova Shamsiddin qizi

Osiyo xalqaro universiteti magistri

Annotatsiya: *Mazkur maqolada o‘yinli darslar asosida bilimlarni o‘zlashtirish jarayonini diagnostika qilishning nazariy, metodologik va amaliy jihatlari batafsil tahlil qilinadi. O‘yin texnologiyalarining psixologik asoslari, didaktik imkoniyatlari, baholash mezonlari, diagnostika vositalari hamda monitoring mexanizmlari keng yoritiladi. Shuningdek, o‘yinli metodlar orqali kognitiv, emotsional va ijtimoiy kompetensiyalarni aniqlash yo‘llari asoslanadi.*

Kalit so‘zlar: *o‘yinli ta’lim, pedagogik diagnostika, interaktiv metod, baholash tizimi, kompetensiya, motivatsiya, monitoring, refleksiya.*

KIRISH

Ta’lim jarayonining samaradorligi ko‘p jihatdan o‘quvchining faol ishtiroki, ichki motivatsiyasi va bilimni amaliy qo‘llash qobiliyatiga bog‘liq. An’anaviy dars shakllarida o‘quvchi ko‘pincha passiv qabul qiluvchi rolida bo‘ladi. Zamonaviy pedagogika esa faol, shaxsga yo‘naltirilgan yondashuvni talab qiladi.

O‘yinli darslar aynan shu ehtiyojdan kelib chiqib shakllangan metodik tizimdir. O‘yin – insonning tabiiy faoliyat shakli bo‘lib, unda qiziqish, musobaqalashish, muammoli vaziyatni hal qilish, ijtimoiy muloqot va ijodkorlik elementlari mujassam. Ta’lim jarayoniga o‘yin elementlarini kiritish orqali o‘quvchilar bilimni majburiy emas, balki qiziqarli faoliyat sifatida qabul qiladi.

Biroq o‘yinli darsning samaradorligi faqat qiziqarli muhit bilan emas, balki aniq diagnostik tahlil bilan belgilanadi. Shuning uchun o‘yinli metodlar asosida bilimlarni o‘zlashtirish jarayonini ilmiy asosda aniqlash, baholash va tahlil qilish dolzarb vazifa hisoblanadi.

O‘yin faoliyatining psixologik mohiyati

O‘yin inson tafakkurini faollashtiradi, tasavvurini boyitadi va emotsional tajribani kuchaytiradi. Psixologik jihatdan o‘yin quyidagi jarayonlarni rag‘batlantiradi:

- diqqatning barqarorlashuvi;
- xotira jarayonining faollashuvi;
- muammoli vaziyatda tezkor qaror qabul qilish;
- muloqot va ijtimoiy moslashuv.

O‘yin jarayonida o‘quvchi o‘zini erkin his qiladi, xatodan qo‘rqmaydi va ijodiy fikr bildiradi. Bu esa bilimni chuqurroq o‘zlashtirishga yordam beradi.

O‘yinli darslar quyidagi didaktik funksiyalarni bajaradi:

1. Motivatsion funksiya – ichki qiziqishni oshiradi.

2. Bilim beruvchi funksiya – nazariy ma’lumotni faol tarzda o‘zlashtirishni ta’minlaydi.

3. Rivojlantiruvchi funksiya – tafakkur, nutq va muloqot ko‘nikmalarini shakllantiradi.

4. Nazorat qiluvchi funksiya – o‘quvchi bilim darajasini aniqlash imkonini beradi.

Shunday qilib, o‘yinli metodlar darsning barcha bosqichlarida qo‘llanilishi mumkin: kirish, mustahkamlash, nazorat va yakun.

Bilimlarni o‘zlashtirish jarayonini diagnostika qilish mezonlari

O‘yinli darslarda diagnostika faqat natijani emas, balki jarayonni ham qamrab oladi.

Diagnostika mezonlari quyidagicha kengaytiriladi:

Kognitiv mezon

Bu mezon o‘quvchining:

- tushunchalarni anglash darajasi;
- nazariy bilimni izohlash qobiliyati;
- bilimni yangi vaziyatga ko‘chirish malakasi;
- mantiqiy xulosa chiqarish darajasini aniqlaydi.

Baholash usullari: testlar, mantiqiy savollar, vaziyatli topshiriqlar.

Faollik va ishtirok mezonlari

O‘yin davomida o‘quvchining:

- tashabbuskorligi;
- jamoaviy ishga qo‘shilishi;
- rollarni bajarish sifati;
- muammoni hal qilishdagi faolligi kuzatiladi.

Bu mezon uchun kuzatuv kartalari va reyting tizimlari qo‘llaniladi.

Amaliy kompetensiya mezonlari

O‘quvchining bilimni real vaziyatda qo‘llay olish qobiliyati aniqlanadi. Masalan:

- rolli o‘yinda muloqot qobiliyati;
- masalani amaliy yechish;
- loyiha topshirig‘ini bajarish sifati.

Refleksiv mezon

O‘quvchi o‘z faoliyatini tahlil qila olishi, xatolarini aniqlashi va tuzatish strategiyasini ishlab chiqishi muhim. Refleksiya savollari:

- Nima o‘rgandim?
- Qaysi qiyinchiliklar bo‘ldi?
- Qanday yaxshilash mumkin?

Diagnostika jarayonining bosqichlari

Boshlang‘ich diagnostika

Dars boshida o‘quvchilarning mavjud bilim darajasi aniqlanadi. Bu test, qisqa savol-javob yoki mini-o‘yin orqali amalga oshiriladi. Maqsad – boshlang‘ich nuqtani belgilash.

Jarayonli monitoring

O‘yin davomida o‘qituvchi kuzatuv olib boradi:

- o‘quvchining ishtiroki;

- mantiqiy fikrlashi;
- guruh bilan ishlash sifati.

Monitoring natijalari maxsus jadvalga qayd etiladi.

Yakuniy baholash

Dars oxirida o‘yin natijalari umumlashtiriladi. Ball tizimi, reyting yoki refleksiya orqali bilim darajasi aniqlanadi.

Tuzatish va rivojlantirish

Diagnostika natijasida aniqlangan kamchiliklar asosida:

- qo‘shimcha topshiriqlar;
- individual maslahat;
- qayta o‘yinli mashg‘ulotlar tashkil etiladi.

O‘yinli diagnostikaning pedagogik afzalliklari

1. Stresssiz baholash muhiti yaratiladi.
2. O‘quvchilarning yashirin salohiyati aniqlanadi.
3. Jamoaviy hamkorlik rivojlanadi.
4. Baholash jarayoni tabiiy va shaffof bo‘ladi.
5. O‘quvchida o‘zini-o‘zi baholash ko‘nikmasi shakllanadi.

Bundan tashqari, o‘yinli diagnostika o‘quvchi shaxsini har tomonlama baholash imkonini beradi – faqat bilim emas, balki muloqot, liderlik, mas’uliyat kabi sifatlar ham aniqlanadi.

Amaliy tavsiyalar

- Har bir o‘yin uchun aniq maqsad va baholash mezonini ishlab chiqish.
- O‘yin natijalarini faqat ball bilan emas, sifatli tahlil bilan baholash.
- Guruhiy va individual diagnostikani uyg‘unlashtirish.
- Refleksiya jarayonini majburiy element sifatida kiritish.
- Monitoring jadvalini muntazam yuritish.

Xulosa

O‘yinli darslar asosida bilimlarni o‘zlashtirish jarayonini diagnostika qilish ta’lim sifatini oshirishning samarali vositasidir. Tizimli yondashuv asosida amalga oshirilgan diagnostika o‘quvchilarning kognitiv, amaliy va ijtimoiy kompetensiyalarini aniqlashga yordam beradi.

Shunday qilib, o‘yinli metodlar faqat qiziqarli dars shakli emas, balki chuqur pedagogik va diagnostik imkoniyatlarga ega bo‘lgan innovatsion ta’lim texnologiyasi hisoblanadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Avliyoqulov, N. X. (2015). Zamonaviy pedagogik texnologiyalar. Toshkent: Fan va texnologiya.
2. Yo‘ldoshev, J. G., & Usmonov, S. A. (2014). Pedagogik texnologiya asoslari. Toshkent: O‘qituvchi.

3. Qodirov, B. R. (2012). Ta’lim jarayonini loyihalash va baholash. Toshkent: Tafakkur.
4. Ishmuhamedov, R. J. (2010). Innovatsion pedagogik texnologiyalar. Toshkent: Iste’dod.
5. Рахимова, Н., & Янгибоева, Ж. (2025). ВЛИЯНИЕ ПОСЛОВИЦ И ПОГОВОРК НА ОБОГАЩЕНИЕ ЛЕКСИЧЕСКОГО ЗАПАСА И РАЗВИТИЕ РЕЧЕВЫХ НАВЫКОВ. Modern Science and Research, 4(1), 416-427.
6. Рахимова, Н. (2024). СЕРГЕЙ АЛЕКСАНДРОВИЧ ЕСЕНИН–ПЕВЕЦ НАРОДНОЙ ДУШИ. Medicine, pedagogy and technology: theory and practice, 2(10), 191-198.
7. Рахимова, Н. Ш. (2024). ПАТРИОТИЗМ КАК КУЛЬТУРНЫЙ И ИДЕЙНЫЙ ФЕНОМЕН В РУССКОЙ ЛИТЕРАТУРЕ. MEDICINE, PEDAGOGY AND TECHNOLOGY: THEORY AND PRACTICE, 2(12), 95-104.
8. Рахимова, Н. (2025). ВЛИЯНИЕ СОВРЕМЕННОГО РУССКОГО ЯЗЫКА НА ЭФФЕКТИВНОСТЬ КОММУНИКАЦИИ СТУДЕНТОВ. Modern Science and Research, 4(1), 54-66.
9. Tolipov, O‘. Q., & Usmonboyeva, M. (2013). Pedagogik diagnostika va baholash mezonlari. Toshkent: Fan.